

Pažnju je nedavno privukla kampanja koja se razvija u Bosni i Hercegovini te Kosovu, u vezi s aktivnostima kompanije Kelag iz Austrije. Taj veliki proizvođač električne energije izazvao je žestoke prijepore upravo zbog svojih MHE-a u tim zemljama, odnosno posljedicama njihove gradnje na rijekama kao što su Sana i Ugar u BiH ili Lumbardhi/Bistrica u Kosovu. Kelag u Hrvatskoj posjeduje samo jedno vjetropolje, ali njegov predstavnik je ljetos u medijima najavio da ta kompanija vidi „veliki segment svog budućeg razvoja“ upravo u činjenici da RH posjeduje „kontinuirano dobar vodni potencijal“.

Minihidroelektrane (MHE) u Hrvatskoj, i njihov utjecaj na okoliš, bili su predmet burnih rasprava proteklih godina. Njihova gradnja poticana je povlasticama u otkupu struje dobivene iz načelno obnovljivog izvora energije - prirodnog vodotoka - ali se pokazalo da one ipak narušavaju balans riječnih ekosustava. Zahvaljujući pritiscima nevladinih, aktivističkih udruga, kao i EU-regulaciji, u međuvremenu je forsiranje minihidroelektrana u RH donekle jenjalo. Ustupile su prostor manje spornim vjetroelektranama, solarima i drugim oblicima iskorištavanja raznih obnovljivih energopotencijala.

„Problem s minihidroelektranama je primarno to što se uglavnom grade na najočuvanijim dijelovima često praktično netaknutih manjih rijeka, i što je opseg njihova utjecaja pritom izuzetno teško držati pod nadzorom, ili se to ni ne pokušava ozbiljno“, kaže Denis Frančišković iz karlovačkog Ekološkog društva Pan u razgovoru za DW.

Dubioze oko MHE-a mogu se činiti presitničavim, ali baš u tome se i krije glavna nevolja. Tako one ne moraju nužno biti građene s branom preko riječnog toka, nego samo uz jednu obalu, ali svejedno odvlače maticu vodotoka prema rubu, ostavljajući sedrene barijere bez dovoljne količine vode neophodne za njihovu prirodnu obnovu. Nadalje, pregradne konstrukcije mogu uključivati tzv. riblju stazu za migratorni put određenih vrsta riba, a prečesto i to završava samo kao nedostatno efikasno alibi-rješenje. U više slučajeva primjerice, nije se u obzir uzimalo efekte koji do izražaja dolaze tek gradnjom niza MHE-a na nekoj rijeci, što je također bila izražena tendencija. No potom je zaustavljeno javno njihovo subvencioniranje - ali samo do daljnjeg - pa je tema zasad pala donekle u drugi plan. Ipak, ne bi trebalo očekivati da će problem time nestati, osobito ako znamo da i javno poduzeće Hrvatska elektroprivreda (HEP) dandanas gradi velike hidroenergetske akumulacije. No za jedan drugi aspekt ove problematike priupitali smo i energetskog stručnjaka Roberta Pašička iz hrvatske Zelene energetske zadruge, također i stručnjaka Razvojnog programa Ujedinjenih naroda (UNDP). Zašto je naime u RH bilo toliko lakše graditi profitne minihidroelektrane, negoli malene - a ekološki obzirnije - energetske pogone građanskih zajednica?

Pitanje se tiče razvoja energetske demokratizacije koju o(ne)mogućuje prvenstveno državna

zakonska regulativa. Pašičko ističe da tehnologija MHE-a nije sama po sebi ni dobra ni loša. „No utjecaje gradnji treba ozbiljnije procjenjivati i kontrolirati s obzirom na ekološke i društvene prioritete. Radio sam u projektima u Tadžikistanu gdje ljudi u planinama dosta grade najmanje moguće minihidroelektrane, i nije pritom bilo ni ekološke štete. Kod nas, a još više npr. u BiH, to u pravilu nije poticano iz lokalnih zajednica, niti se uvažavalo njihove stavove. Zato su ljudi u Fojnici kampirali uz rijeku godinu i pol dana, dok investitor nije odustao od gradnje.“ Bolje prakse, kad je riječ o Hrvatskoj, viđene su u Pleternici ili Križevcima, uz ulagačko i upravljačko učešće lokalne zajednice, upotrebu energije za javnu rasvjetu i tsl.

„Transparentnost i demokratičnost u ostvarenju dobiti, financijske i energetske, rješenje su i za bolji tretman eko-prioriteta. Zato trebamo puno više projekata tzv. građanske energetike. Novi EU-cilj smanjenja emisije CO₂ za 55 posto do 2030. godine, moguće je ostvariti jedino tako, a nikako ne projektima HEP-a ili privatnih kompanija bez adekvatne kontrole“, smatra Robert Pašičko.

A jasno je i da rezultate takvog plana nećemo morati čekati punih deset godina, jer će oni ovisiti o orijentaciji koju RH mora zauzeti već na početku tog razdoblja.

Izvor: dw.com